

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ረታ ቶሎሣ

አዳኝ ንጉሴ

ሙስጠፋ አህመድ

አመልካች፡- የመንግስት ቤቶች ኤጀንሲ ነ/ፈጅ ታደሠ ታፈሠ ቀረበ

ተጠሪ ፡- የአስር አለቃ ደምሴ ዳምጤ ወራሾች (ሶስት ሰዎች) - ለራሳቸውና ለሌሎች ወኪል - ደጃኔ ደምሴ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በአንድ የማይንሰሣቀስ ንብረት ላይ የባለቤትነት መፋለም ክስ በመደበኛ ፍርድ ቤት ቀርቦ ከታየና የመጨረሻ ፍርድ ካረፈበት በኋላ ጉዳዩ ለአፈፃፀም ተይዞ ባለበት ሁኔታ ለፍርዱ መሠረት የሆነውና በአስተዳደር አካሉ የተሰጠ የባለቤትነት ምስክር ወረቀት በአስተዳደር አካሉ ሲመክን በፍርድ አፈፃፀም ላይ ሊያስከትለው የሚችለውን ሕጋዊ ውጤት የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን በዚህ ፍርድ ቤት የተያዘውና ለአሁኑ ክርክር መነሻ በሆነው የአፈፃፀም ጉዳይ የፍርድ ባለመብቶች የሆኑት የአሁኑ ተጠሪዎች ሲሆኑ አመልካችና አቶ ክፍሉ ዮሴፍ የፍርድ ባለእዳ ነበሩ። በዚህ ፍርድ ቤት ተጠሪዎች ባሁኑ አጠራር በአራዳ ክፍለ ከተማ ቀበሌ 08 ክልል ውስጥ የቤት ቁጥር 305 የሆነውን ቤት ፍርድ ያረፈበት መሆኑን ጠቅሰው ቤቱን በፍርድ ሃይል እንዲረከቡ ትእዛዝ እንዲሰጣቸው ዳኝነት ጠይቀዋል። የአሁኑ አመልካችም በፍርድ ባለእዳነት ቀርቦ በሰጠው መልስ የቤቱ ደብተር መሰረዙን ገልጾ የሚፈፀም ውሳኔ የለም ሲል ተከራክሯል። ፍርድ ቤቱም ጉዳዩን መርምሮ የአመልካችን ምክንያት ባለመቀበል ቤቱን ለተጠሪዎች እንዲያስረክብ ሲል ትእዛዝ ሰጥቷል። በዚህ የፍርድ አፈፃፀም ትእዛዝ የአሁኑ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኝን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀረብም አቤቱታው ተቀባይነት አላገኘም። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንን ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም የተጠሪዎች የባለቤትነት ደብተርና ካርታው ተሰርዟል፤ ፍርዱ ለፈፀም የሚችል አይደለም የባለቤትነት ማረጋገጫው የተሰረዘበትን ደብዳቤ እስካላሻሩ ድረስ ቤቱን ልናስረክብ አይገባም በማለት የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 280 ድንጋጌን በዋቢነት በመጥቀስ መከራከሩን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮ የባለቤትነት ማረጋገጫው ደብተር ተሰርዟል እየተባለ አመልካች ቤቱን ሊያስረክብ ይገባል ተብሎ የመታዘዙን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ሰሚ ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ቀረበው መልሳቸውን ሰጥተዋል። ተጠሪዎች በጽሑፍ በሰጡት መልስም የባለቤትነት ማስረጃውን አምክኗል የተባለው ደብዳቤ ከዚህ ቀደም በነበረው ክርክር ለሰበር ሰሚ ችሎቱ ቀርቦ ክርክር ተደርጎበት ውድቅ መደረጉን የመራት ልማት አስተዳደር መምሪያው ማስረጃውን ያመከነው አምኖበት ሳይሆን ፍትሕ ሚኒስቴር በሕግ ከተሰጠው ስልጣን ውጪ ባስተላለፈው ትእዛዝ መሰረት መሆኑን ጉዳዩ እስከ

ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ድረስ ውሳኔ ካረፈበት በኋላ ሊሻር፣ ሊሻሸል የሚችልበት አግባብ የሌለ መሆኑን ዘርዘረው የበታች ፍርድ ቤቶች በአፈፃፀም ጉዳይ የሰጡት ትእዛዝ ሊፀና ይገባል ሲል ተከራክረዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን በሚከተለው መልኩ መርምሮታል እንደመረመረውም አመልካች የባለቤት ማረጋገጫ ደብተሩ ተሰርዟል በማለት የሚያቀርበው ምክንያት እንደ ፍርዱ ላለመፈፀም የሚያስችል ነው ወይስ አይደለም የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ተይዞ ምላሽ የሚያስፈልገው ሁኖ አግኝቶታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ለክርክር መሠረት የሆነው ቤት ተጠሪዎች ሕጋዊ ባለቤትነታቸው በፍርድ ቤት ውሳኔ ተረጋግጦላቸው እንዲረከቡ እስከ የአገሪቱ የመጨረሻ የዳኝነት አካል ፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ደርሶ የሰበር ችሎቱ የመጨረሻ ዳኝነት ያሰረፈበት መሆኑን ተጠሪዎች ክርክሩ በዚህ አግባብ የመጨረሻ መፍትሔ ከአገኘ በኋላ የፍርድ ቤቶቹ ውሳኔ እንዲፈጸምላቸው የአፈፃፀም ማመልከቻ አቅርበው ተገቢውን መዝገብ በሕጉ አግባብ ከፍተው አመልካች እንደ ፍርዱ እንዲፈጸም የማይፈጸምበት ሕጋዊ ምክንያት ካለም ቀርቦ እንዲያስረዳ ሲደረግ አመልካች ፍ/ቤት ቀርቦ እንደ ፍርዱ ላለመፈፀም ያቀረበው ምክንያት ለፍርዱ መሠረት የሆነውና የተጠሪዎችን የባለቤትነት መብት የማያረጋግጠው ደብተር በአስተዳደር አካሉ ከፍርድ ቤቱ ውሳኔ በኋላ መክኗል የሚል መሆኑን ነው።

በመሠረቱ በሕግ አግባብ ታይቶ የተሰጠ ፍርድ እንደ ፍርዱ መፈፀም ያለበትም ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁጥር 378 እና ተከታይ ድንጋጌዎች ያሳያሉ። በእነዚህ ድንጋጌዎች በተዘረጋው ስርዓት አግባብ በመመራት ካልሆነ በስተቀር በፍርድ ቤት የተሰጠ ውሳኔ በሌላ አካል ዋጋ የሚያጣበት አግባብ አይኖርም። ድንጋጌዎች በግልጽ የሚያስገንዝቡት አቢይ ነጥብ የፍርድ አፈፃፀም ስርዓት ፍርድ ቤት የሰጠውን ፍርድ በአራሱ አማካኝነት ወደ ተግባር ወይም ውጤት የሚለወጥበት ሥርዓት መሆኑን ነው። በሌላ አገላለጽ የድንጋጌዎች አቀራረጽ ይዘትና መንፈስ በጥንቃቄ ሲታይም የፍርድ አፈፃፀም ስለፍርድ አፈፃፀም የተደነገጉትን ድንጋጌዎች በመከተል ፍርዱን በተግባር መተርጉም እንደመሆኑ መጠን የአፈፃፀም ስርዓቱ ሕጉን መሠረት ማድረግ ያለበት እና የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕጉን መሠረታዊ አላማ ግንዛቤ ውስጥ በማስገባት በአንስተኛ ወጪ ጊዜና ጉልበት በተፋጠነና ፍትሐዊ በሆነ መንገድ እንዲፈፀም በሚያስችል አግባብ ሕግ አውጪው ያስቀመጣቸው መሆኑን የምንረዳው ጉዳይ ነው።

እንዲሁም በሕግ አግባብ የተሰጠ ፍርድ ዋጋ እንዳይኖው የሚደረግው የዳግም ዳኝነት ወይም የፍርድ መቃወሚያ ጥያቄ በሕጉ በተዘረጋው ስርዓት ቀርቦ ከታየና ተቀባይነት ካገኘ ብቻ ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 6 እና 358 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። ከዚህ ውጪ አንድ የአስተዳደር አካል በፍርድ ቤት ክርክር መረታቱን ከተረዳ በኋላ በሕጉ የተሰጠውን ስልጣን መነሻ በማድረግ ለፍርዱ መስጠት መሠረት የሆነውን ማስረጃ ዋጋ በማሳጣቱ ምክንያት የፍርድ አፈፃፀም ዋጋ እንዲያጣ የማድረግ ውጤት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 78/1/ እና 79/1/ እና /4/ ስር የተረጋገጠውንና የተከበረውን የነፃ ፍርድ ቤት መኖርንና የዳኝነት ስልጣን ትርጉም

አልባ የሚያደርገው ነው። ይህ ብቻ ሳይሆን በሕገ መንግስቱ አንቀጽ 37 ሥር የተረጋገጠው የዜጎች ፍትህ የማግኘት መብትም ውጤት ባለው መልኩ ተግባራዊ የሚሆንበት መንገድ ጠባብ እንዲሆን የሚያደርግ ከመሆኑም በላይ ክርክሮች መቋጫ እንዳይኖራቸው የሚጋብዝ የፍርድ ቤትን ጊዜ ጉልበትና በጀት ለብክነት የሚዳርግ እንዲሁም ሕዝቡ በፍርድ ቤት አመኔታ እንዳይኖረው የሚያደርግ ነው። የነፃ ፍርድ ቤት መገለጫው ደግሞ የሕግ የበላይነት መኖሩና መረጋገጥ ነው። ይህ ደግሞ ውጤታማ የሚሆነው አንዱ የመንግሥት አካል ሌላኛውን ሲቆጣጠረው ከመሆኑ በተጨማሪ ፍርድ ቤት የራሱን ውሳኔ ዋጋ የማያሳጣና የሕግ መሠረት የሌለውን የአስተዳደር አካል እርምጃ ውድቅ ሲያደርገው መሆኑ የሚታመን ነው። ፍርድ ቤት በሕገ መንግስቱ አንዱ የመንግስት አካል እንደመሆኑ መጠን የመንግስት የስልጣን አጠቃቀም የተወሰነና የተገደበ መሆኑ ሲያረጋግጥ እንደሚገባ ይህ ሊከወን ከሚያስችሉት መንገዶች አንዱ ደግሞ በፍርድ ቤት የተሰጠ ውሳኔ ትርጉም እንዲኖረው በማድረግ ስለመሆኑ በሕገ መንግስቱ ስለፍርድ ቤቶች ስልጣን ከተመለከቱት ድንጋጌዎች እና በአገሪቱ የሕግ አካል ከሆኑ አለም አቀፍ ስምምነቶች ውስጥ ከሰፈሩት መርሆዎች ይዘትና መንፈስ የምንረዳው ጉዳይ ነው። በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ህገ መንግስት ከላይ እንደተጠቀሰው ሕገ መንግስቱ ከተመሠረተባቸው መርሆች አንዱ የሕግ የበላይነት ስለመሆኑ በሕገ መንግስቱ መግቢያው ላይ የሰፈረ ጉዳይ ነው። ፍርድ ቤት ለሁሉም ወገኖች እኩል ተፈጻሚነት ባለው ሕግ መመራት ያለበት ስለመሆኑም የሕገ መንግስቱን አንቀጽ 25 እና 13/1/ ድንጋጌን ይዘትና መንፈስ በማየት መረዳት የምንችለው ጉዳይ ነው። በመሆኑም በሕግ አግባብ የተቋቋመ ፍርድ ቤት አከራክሮ መወሰን ብቻ ሳይሆን የወሰነው ውሳኔ ውጤት ባለው መልኩ ወደ ተግባር መለወጡን ጭምር ማረጋገጥ አብይ ሀላፊነትና ተግባር በመሆኑ ይህንኑ በሕግ የተሰጠውን ስልጣን አንድ የመንግስት አካል የሚዘረጋው አሠራር ወይም የሚወስደው እርምጃ በፍርድ ቤቶች የፍርድ ስርዓት ላይ /በዳኝነት አካሉ ላይ/ የሚያመጣው ውጤት በሕግ የተመሠረተና የሚገዛ ስለመሆኑ ማየት የግድ ይላል። ከዚህም በተጨማሪ አንድ የአስተዳደር አካል የቤት ባለቤትነት ማስረጃ በፈለገው ጊዜ ከሕግ ውጪ እንዲሰረዝ ማስቻል በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 40/152/ ድንጋጌ ሥር የተከበረውን የንብረት ባለቤትነት መብት ዋጋ የሚያሳጣው ነው። የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1195 እና 1196 ድንጋጌዎች አንድ ላይ ሲነበቡም የአስተዳደር አካል በባለቤትነት ማረጋገጫ ማስረጃ አሰጣጥ ላይ ፍጽም የሆነ አስተዳደራዊ ስልጣን ያለው ስለመሆኑ አያሳዩም። ይልቁንም ድንጋጌዎች እርስ በእርሳቸውም ሆነ ከፍ/ሕ/ቁጥር 1198 ድንጋጌ ጋር ተዛምደው ሲታዩ የባለቤትነት ማረጋገጫ ደብዳቤ የሚሰርዘው በሕጉ በተመለከቱት ምክንያቶች ብቻ መሆኑን ከሕጉ ውጪ ተግባሩ ተከናውኖ ከተገኘም መብቱ የተነካው ሰው በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 37፣78 እና 79 ድንጋጌዎች መሠረት ጉይዩን ስልጣን ላለው ፍርድ ቤት አቅርቦ አቤቱታው እንዲታይለት የሚያርግበት ጉዳይ እንጂ አስተዳደር አካሉ የሰጠው ውሳኔ በፍርድ ቤት እንዳይታይ የሚገደብበት ስርዓት የሌለ መሆኑን የምንገነዘበው ነው።

በአጠቃላይ አመልካች ቀድሞ በፍርድ ቤት በነበረው ክርክሩ ተሳታፊ ሁኖ በፍርድ ኃይል ከተረታ በኋላ በፍርድ ቤት የተሰጠ ውሳኔ በሕጉ አግባብ እንዳይፈጽም በሚል እሳቤ በዋናው ክርክር ጊዜ የተጠሪ ባለቤትነት የተረጋገጠበትን ማስረጃ በመሠረዝ ፍርዱን አከራካሪውን ቤት አላስረክብም ማለቱ የሕግ መሠረት የሌለው በመሆኑና የበታች ፍርድ ቤቶችም ይህንኑ የአመልካች ክርክር ውድቅ በማድረግ አፈፀሙ እንዲቀጥል የሰጡት ውሳኔ ምንም አይነት የሕግ ስህተት የሌለበት ሆኖ አግኝተናል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ማ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 64032 ህዳር 25 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 75215 ታህሣስ 24 ቀን 2001 ዓ/ም በትእዛዝ የፀናው ብይን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ፀንቷል።
2. አመልካች ቀድሞ የክርክሩ ተሳትፎ ሁኖ እስከ በላይ ፍርድ ቤቶች በተደረገው ክርክር ተረፎ መሆኑ ከተረጋገጠ በኋላ ለቀድሞው ውሳኔ መሠረት የሆነውን የባለቤትነት ምስክር ወረቀት በማምከን አዲስ ክስ የሚመሰርትበት አግባብ የለም ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ